

Türkiye Göç Yönetiminin İnsan Hakları Bağlamında Uluslararası Göç Hukuku ve Türkiye'nin Göç Mevzuatı Arasındaki İlişki Analizi

Analysis of The Relationship Between International Migration Law And Turkey's Migration Legislation in The Context of Human Rights of Turkey Migration Management

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi'nin imzalanmasından itibaren Türkiye'nin göç ve iltica politikalarının 2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun yayınlanmasına kadarki tarihi süreci ile günümüzde uygulanan Türkiye Göç Politikalarının oluşumlarını incelemektir. Bu amaca ulaşmak için, İkinci Dünya Savaşı ve akabinde küresel olarak gerçekleşen göç akınlarının ve göç ile ilgili hazırlanan mevzuat ve anlaşmaların tarihsel süreci, temel ilkeleri ve güncel durumu araştırılmıştır. Çalışmada kuramsal çerçeve olarak, göç kavramı ile göç ilişkisi mevzuat ve kuramlar ele alınmış olup; tarihi gelişim süreci kavramsal, hukuki ve teorik boyutları AB iltica hukuku ve temel insan haklarının korunması ilkelerinin tarihsel gelişimi ile birlikte incelenmiştir. Bu doğrultuda Uluslararası Göçler Tarihi ile Türkiye Göçler Tarihini, göçün temel kavramları ve göç mevzuatları çerçevesinde değerlendirilmiş ve Türkiye göç politikası bağlamında güncel göç verileri ile göç politikaları arasındaki ilişkisi analiz edilmiştir. Böylece ilgili uluslararası anlaşmaların ulusal mevzuat ile ilişkisindeki hukuki ve yönetsel eksiklikler tespit edilerek sorunların çözümüne yönelik öneriler sunulmuştur. Ayrıca araştırma sonucunda Türkiye'nin göç mevzuatının uluslararası göç hareketliliği durumlarına hazır olması ve kontrollü bir göç yönetimi sağlaması için fikri esas dayanakları oluşturmuş olmasına karşın; uzun vadeli göç yönetimi stratejisi için daha geniş bir perspektifte mevcut sorunların Uluslararası Göç Hukuku ve Türkiye Göç Mevzuatının temel bilgileri ışığında analiz edilmesi gerektiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası İlişkiler, Uluslararası İşletme Yönetimi, Göç ve İltica, Göç Mevzuatları, Türkiye Göç Politikası

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the process of Turkey's migration policies from the signing of the Geneva Convention of 1951 until the publication of the Law on Foreigners and International Protection of 2013 and today's Immigration Policies of Turkey. This aim, the historical process, basic principles and current status of the relevant legislation and agreements regarding the Second World War and global migration flows were researched. As a theoretical framework in the study, legislation and theories related to the concept of migration are discussed; The conceptual, legal and theoretical dimensions of the historical process have been examined together with the historical development of EU asylum law and the principles of protection of fundamental human rights. In this regard, the History of International Migrations and the History of Migrations in Turkey were evaluated within the framework of the basic concepts of migration and migration legislation, and the relationship between current migration data and migration policies in the context of Turkey's migration policy was analyzed. Thus, legal and administrative deficiencies in the relationship of relevant international agreements with national legislation were identified and suggestions were made to solve the problems. Moreover, as a result of the research, although Turkey's migration legislation has created the intellectual foundations to be ready for international migration situations and provide controlled migration management; It has been seen that current problems should be analyzed in the light of International Migration Law and Turkey's Immigration Legislation in a broader perspective for a long-term migration management strategy.

Keywords: International Relations, International Business Management, Immigration and Asylum, Immigration Legislation, Türkiye Immigration Policy

GİRİŞ

II. Dünya Savaşı, 1939-1945 yılları arası süren küresel çaplı topyekün bir savaş olarak tarihe geçmiştir. Tahmini 85 milyon kişinin ölümle sonuçlanan insanlık tarihindeki en ölümcül topyekün savaş olarak nitelendirilmiştir. Bu savaş sonucunda çeşitli uyruklardan milyonlarca kişi soykırım ve işkenceden, kıtlık, açlık ve susuzluktan, katliamdan ve çeşitli salgın hastalıklardan hayatını kaybetmiştir. Savaşın kapsadığı geniş alanın da etkisiyle birden fazla çok yönlü ulusal ve uluslararası göçler yaşanmıştır. Dolayısıyla 2. Dünya Savaşı nedeniyle yaşanan göçler, toplumlar üzerinde siyasi, ekonomik, psikolojik ve güvenlik alanında kritik

Damla Taşkın¹
Vahdet Özkoçak²

How to Cite This Article

Taşkın, D. & Özkoçak, V. (2023). "Türkiye Göç Yönetiminin İnsan Hakları Bağlamında Uluslararası Göç Hukuku ve Türkiye'nin Göç Mevzuatı Arasındaki İlişki Analizi", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(76): 4947-4956. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.71155>

Arrival: 18 July 2023
Published: 25 October 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu çalışma Doç. Dr. Vahdet Özkoçak danışmanlığında 23.06.2023 tarihinde tamamladığımız Türkiye Göç Yönetiminin İnsan Hakları Bağlamında Uluslararası Göç Hukuku ve Türkiye'nin Göç Mevzuatı Arasındaki İlişki Analizi" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır (Doktora Tezi, International Suleiman College, London-Türkiye, 2023). / This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "Analysis of The Relationship Between International Immigration Law And Turkey's Migration Legislation in The Context Of Human Rights of Turkish Migration Management", supervised by Doc. Dr. Vahdet Özkoçak (Ph.D. Dissertation, International Suleiman College, London-Türkiye, 2023).

¹ Dr., Ankara Bilim Üniversitesi Misafir Öğretim Üyesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye

² Doç. Dr., ÖGESEN Genel Başkanı, Ankara, Türkiye

etkiler yaratmıştır. Bu durum, ulusların ortak bir güvenlik sistemi geliştirmesi ve gerçekleşen göçler karşısında bir göç terminolojisi ve göç hukuku oluşturulması fikrini ortaya çıkarmıştır (Rooij vd. 2015:3).

Göç terminolojisi ise temel olarak “göç” başlığı altında incelenmeye başlanmış olup; göçe ilişkin statüler ise buna bağlı olarak geliştirilmiştir. Bunun temel sebebi göç olgusunun birden çok şekilde tanımlanan bir kavram olması ve bireyin veya topluluğun göç ediş nedeni ve şekline göre değişmesi olmaktadır. Genel bir ifade ile uluslararası göç, uluslararası sınırların aşılması akabinde gerçekleştirilen sürekli veya belirli bir süreliğine bir ülkenin siyasi sınırlarına geçilmesini veya üçüncü bir ülkeye geçmek için bir “durak” olarak beklenilmesi durumunu ifade etmektedir. Buna ilaveten göç, fiziki yer değişim hareketinden ziyade toplumlar üzerindeki sosyo-kültürel, psikolojik, ekonomik ve güvenlik boyutlarını da kapsayan geniş bir süreci de meydana getirmektedir. Dolayısıyla yalnızca bir topraktan başka bir toprağa geçiş yapılan bir süreci değil; aynı zamanda bir ulustan bir başka ulusa doğru yapılan karmaşık bir süreci de ortaya çıkarmaktadır. Netice olarak göç, coğrafi olarak mekân değiştirme sürecini takiben sosyal, finansal (ekonomik), kültürel, politik/ siyasi ve güvenlik boyutlarını da içeren geniş ölçekli nüfus popülasyon hareketleri olarak tanımlanmaktadır (Çağlayan, 2006:68).

Göç konusu içinde ağırlıklı olarak yer alan zorunlu (zorla) yapılan göçler bağlamında 1951 tarihinde imzalanan Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi, 2. Dünya Savaşını takiben devam eden uluslararası göç hareketlerine yönelik farklı tanımlar, statüler ve kavramları geliştiren bir dizi madde ve kriteri düzenlemiştir. Ancak 1951 Cenevre Sözleşmesi, kişilerin uluslararası koruma altına girmesinin temelini oluşturan bir anlaşma olmasına rağmen; sözleşmeye ilave edilen “tarihi ve coğrafi sınırlama” sebebiyle sınırlamanın kapsamı dışında yer alan uyruktan kişilere ilgili korumanın sağlamayacağını ilan etmiştir. Bu durum 1951 Cenevre Sözleşmesinin tüm sığınma arayanlar kapsayıcı bir mevzuat olmadığını açıkça göstermektedir. Esasında ilgili sözleşmeye taraf olan devletlerin de tarihi ve coğrafi kısıtlama altında olmak üzere devletlerin göçle ilgili çeşitli yükümlülüklerine ve yaptırımlarına genel hatları ile yer vermiştir. Bu çerçevede günümüzde dahil olmak üzere sözleşmeye taraf devletlerin göç ile ilgili ulusal mevzuatlarına, hukukuna, toplumsal düzenlemelerine, politikalarına ve toplum sosyolojisine etki etmiş ve etmeye devam etmektedir.

Uluslararası Göç Tarihine Genel Bakış

Göç ve mültecilik ile ilgili hukukun uluslararası hukukun temel unsurlarından birisi ifade edilmesi, temelde 1200’lü yıllara kadar uzanmaktadır. Toplumların veya bireysel olarak kişilerin ortak bir alanda ortak yaşama geçmeleri ile bir yaşam kültürü oluşturmaları, baskı, şiddet ve zulüm gibi kavramların meydana gelmesine paralellik göstermiştir. Bu durum göçün uluslararası alanda düzenlenmesini gerektirmiş ve ilgili düzenlemelerin taraf ülkelerle birlikte yürütülmesini ortaya çıkarmıştır. Bu durum uluslararası tarihte kritik bir önemli sahip olan İkinci Dünya Savaşı ile uluslararası alanda yeniden gündeme gelmiş ve dünyanın birçok yerinde gerçekleşen yoğun kitlesel nüfus hareketleri, mülteci hukukunu dünya üzerindeki en ciddi konulardan biri durumuna getirmiştir. Dünya üzerinde birçok topluma haiz insanlar genellikle göçü yeni bir konu olarak düşünmesine rağmen esasında göç konusu yüzyıllar boyunca tüm insanlığın “ortak sorunu” olan bir çeşit kriz/fırsat noktası olmuştur (Taşkın, 2018). Genelde savaş, çatışma ve işkenceden kaçmak, kıtlık, yetersiz beslenme, yetersiz sağlık hizmetleri ve her türlü fakirlikten kurtulmak, iş, istihdam ve diğer ekonomik fırsatları bulmak, sosyal, kültürel, dinsel, anti eşitlikçi ortamlardan uzaklaşmak, düşünce özgürlüğü kısıtlamaları ve siyasi tehdit ve baskılardan kaçmak, çeşitli sebeplerle turizm amaçlı seyahat etmek gibi nedenlerle tarihin her döneminde birçok yerinde bireysel veya kitleler halinde göç hareketliliği gerçekleştirilmiştir (Develi, 2017). Bu göç hareketlerinin insan hak ve özgürlükleri çerçevesinde kullanılan bir argüman olarak görülmeye başlanması ile Rönesans Dönemi ile Fransız Devriminin gerçekleşmesi ile dünyaya duyurulduğu belirtilmektedir.

Rönesans Dönemi ve Fransız Devriminin Etkileri

15. Yüzyılda İtalya’da başlayan Rönesans, “yeniden doğuş” ve “aydınlanma çağı” manalarına denk gelen Fransızca bir kelime olmaktadır. Avrupa’da, klasik öğrenme ve bilgeliğin yeniden canlanması mottosunu taşıyan bir çağı başlatmıştır (Jarus, 2022). Dünya’nın hemen her bölgesinde tarih, bilim, sanat, edebiyat, arkeoloji, kültür, insan sevgisi (hümanizm), gibi multidisipliner alanlarda gelişim ve değişim gösteren bir dönemi temsil etmiştir. Bilgeliğin ve insan olma düşüncesinin ciddiyet kazanmasıyla birçok olgu gelişmiş; ve bu paralelde aydınlanma bilincinin etkisiyle göçmen, mülteci veya tüm yerel toplumu da kapsayan “kimlik arayışlarının” sürecini de kümesine dahil etmiştir. Çünkü Rönesans dönemi kişinin özgür iradesine ve hak eşitliğine dayandırılan bir düşünce özgürlüğü ve sekülerliğini içermiştir. Bu doğrultuda doğal hukuk alanını ortaya çıkarmış, doğal hak, kişi hak ve özgürlükleri ile sözleşme kavramları önem kazanmıştır. Böylece artık “insan olma” bilinci, doğuştan ve ahlaki bağlarla varolan varlıklar olarak görülmeye başlamıştır. Böylece

ekseriyetle yeni bir hukuki sistemin yaratılması gereğini ortaya çıkarmış ve uluslararası hukukunun temel metinlerini hazırlanmaya başlanmıştır (Evgin, 2010).

II. Dünya Savaşı sonrasında gerek uluslararası ilişkiler gerek uluslararası hukuk alanında özgürlük ve barış kavramları *evrensel ve pozitif barış* olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Bu gelişme, temel insan hak ve özgürlükleri, finansal ve sosyokültürel gelişme ve diğer pek çok alanda her türlü çatışmayı engelleyen ve barışın korunmasına dair neoevrensel anlayış uluslararası alanda yayılmaya başlamıştır. Günümüzde de halen geçerliliğini koruyan bu hukuki normlar, temelde uluslararası hukukun temel unsurlarından birini oluşturmaktadır (Paech, 2004:6).

Günümüze kadar gelen ‘Uluslararası hukuk’ kavramı, İngilizce dilinde (international law) 18.yüzyılda ilk kez J. Bentham tarafından dile getirilmiştir. Bentham’ın bu terimi kullanmadan önceki kullanımı ise “ius gentium –kavimler hukuku” ndan gelen ve Türkçe’de ‘Milletler hukuku’ olduğu belirtilmektedir. Uluslararası Hukuk ile Milletler hukuku arasındaki esas fark ise; ulus devlet yapılarının sekülerleşme ile kiliselerden bağımsız modern devletlerin oluşması akabindeki dönemi ifade etmesidir (Erkiner, 2012). Bu durum uluslararası hukuk tarihini ve gelişimini uluslararası alanda meydana gelen göç olguları paralelinde incelememiz gerektiğini göstermektedir.

Tarihsel Olarak Uluslararası Alanda Önemli Göç Olguları

Dünya göç tarihindeki önemli göç olaylarını sıralamak önemlidir. Bunlar sırasıyla şu şekildedir:

- ✓ Kavimler ve Germen Kavimlerin Göçleri,
- ✓ Pers-Yunan Savaşları ile başlayan Fransa Marsilya’ya Göçler,
- ✓ Keltlerin Britanya’ya Göçleri,
- ✓ Eski Mezopotamya’dan yapılan Sami Göçleri,
- ✓ Çepni ve Kıpçak Göçleri,
- ✓ Suriye ve Mısır’a Moğol Göçleri,
- ✓ Lombardların İtalya’ya Göçleri,
- ✓ 93 Harbi ve Balkanlardan Anadolu’ya Göçler,
- ✓ Mora Göçleri,
- ✓ Bulgar, Macar ve Gagavuzların bir millet olarak tarih sahnesine çıkışı,
- ✓ Türklerin batı kıtasına ve Anadolu’ya doğru göç etmeleri,
- ✓ Otuz Yıl Savaşları ve düzensiz göç hareketleri,
- ✓ Kafkasya Göçleri (Gürcü, Çerkez, Dağıstanlılar, Çeçenler, Lazlar) Kafkas halklarının göç hareketleri,
- ✓ Balkan Göçleri (Arnavut, Boşnak, Pomak vd.)
- ✓ 1850’li yılların ortasında başlayan Kırım Tatarlarının göçleri,
- ✓ 15. ve 16. yüzyıl Yahudi Göçleri,
- ✓ Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile başlayan küresel göçler,
- ✓ Dünya Savaşları sonrası Türkiye’ye göçler,
- ✓ Kafkas Göçleri,
- ✓ Türk- Yunan mübadelesi ve ani göç hareketleri,
- ✓ Nazi Almanyası lideri Adolf Hitler’in soykırımı neticesinde Yahudi grupların Almanya’dan Filistin gibi Doğu Akdeniz ve Avrupa gibi çeşitli ülkelere göç etmesi,
- ✓ Yugoslavya – Makedonya Göçleri,
- ✓ Türk-Rum Nüfus Mübadelesi sonrası Ortodoksların Anadolu’dan Zorunlu Göçleri,
- ✓ Girit ve Kıbrıs Göçleri,
- ✓ 19. ve 20.yy. Filistin Yahudi Göçleri,
- ✓ 1948 Arap-İsrail Savaşları ile başlayan göçler

- ✓ 1948 tarihinde İsrail Devleti'nin kurulması,
- ✓ Sovyet – Afgan savaşı ile başlayan göçler,
- ✓ Kuzey Irak'ta gerçekleşen Halepçe katliamı ve Körfez Savaşı ile başlayan göçler,
- ✓ Afrika ülkelerinden gelen göç hareketleri
- ✓ 1989 Bulgaristan zorunlu göçleri

Günümüzde Suriye, Libya, Yemen ve Ukrayna savaşlarının küresel alanda hem demografik hem ekonomik dengesini değiştirecek önemli etkiler göstermektedir (GİB, 2022). Yukarıda sıralanan temel göç olayları gerek ulusal gerek uluslararası alanda büyük etkilere sebep olmuş; dolaylı etkilerinden olan göç politikası ve hukuku ise günümüz dünyasını şekillendirmiştir. Bu doğrultuda göçlerin politika ve hukukla ilişkisi önemlidir.

ULUSLARARASI GÖÇ MEVZUAT VE BELGELERİ

1215 Magna Carta Libertatum (Büyük Özgürlükler Sözleşmesi)

Magna Carta Libertatum (Büyük Özgürlükler Sözleşmesi) uluslararası alanda “İnsan Hak ve Temel Özgürlükleri” konusundaki ilk belge olarak sayılmaktadır. 1215 tarihinde İngiltere’de imzalanan sözleşme, altmış üç maddeden oluşan soyluların ve kralın otoritesini kısıtlamak ve kendilerini daha garanti altına almak için başlattıkları bir mücadelenin sonucu olmaktadır. Sözleşmede Kral’ın hukuk kurallarına bağlılığı, şahsi ve keyfi davranışlardan uzak durması, insanların hak ve özgürlüklerinin korunması gibi konularda maddeler olması nedeni bu sözleşmeyi ilk anayasal belge olarak göstermektedir (Koç, 2019).

1776 Virginia Haklar Bildirgesi ve 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi

Bildirgenin 1.maddesindeki ifade ile uluslararası hukuk sistemine önemli bir fikir aşlamıştır. Bu ilgili madde şu şekildedir:

“Tüm insanlar eşit derecede özgür ve bağımsız doğarlar. Bir toplum içine girdiklerinde hiçbir anlaşmayla yoksun bırakılamayacakları ve gelecek nesillerinin ellerinden alınamayacak mülk edinme ve mülke sahip olma, mutluluk ve güvenlik arama ve kazanma olanağı sayesinde edindikleri yaşam ve bağımsızlık hakkı gibi doğuştan gelen belli bazı hakları vardır”.

Bildirgenin ilk maddesinden de anlaşılacağı üzere Virginia Haklar Bildirgesi, kendisinden sonraki hukuk metinleri için oldukça önemli bir dayanak oluşturmuştur. Günümüzde bu maddeler ve ilgili kanunlar aracılığıyla hukuk sistemi bir piramit süreci ile gelişmektedir. Fransız Devrimi, tarihte önemli toplumsal devrimlerden olmakla birlikte; Fransız İhtilali ile küresel alanda pek çok sonuçlara neden olmuş bir hareket olmuştur. Kölelik sisteminin karşıtı olarak özgürlük ve haklara erişim kavramları Fransız devriminden sonra “özgürlük, eşitlik, milliyetçilik” gibi kavramları da dünya çapında yayılmasına olanak tanımıştır (Hobsbawm, 2012:13).

1926 Köleliğe Karşı Sözleşme / Esaretin Men'i

Esaretin Meni Hakkında hazırlanan 25 Eylül 1926 Tarihli Sözleşme (1926 Kölelik Sözleşmesi) 25 Eylül 1926’da Milletler Cemiyeti Konseyi tarafından kabul edilmiş ve 9 Mart 1927 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti ise bu sözleşme’ye 24 Temmuz 1933 tarihinde katılmıştır. Sözleşmenin ilk maddesi köleliği, “ (...) üzerinde mülkiyet hakkına bağlı yetkilerin herhangi birinin veya tamamının kullanıldığı bir kişinin statüsü” (Köleliğe Karşı Sözleşme ,1926) olarak tanımlanmıştır. Bu tanım köleliğin, kişi hak ve özgürlüklerinden mahrum edilerek bir başka kişi veya grubun malı olarak görülmelerine karşı bir hak olduğu ifade edilmiştir (Karaaslan, 2022).

Günümüzde başta uluslararası hukukla ilgili düzenlemeler de köleliğin yasaklanmasının emredici bir norm haline gelmesini sağlamıştır. Böylece hem taraf olunan uluslararası sözleşmeler hem de iç hukuktaki düzenlemeler neticesinde, “insan olma hakkı” ve “yaşam hakkı” neticesinde köleliğin kesinlikle kabul edilemez olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca uluslararası hukuk ve Türk hukukunda yer alan kölelik konusundaki düzenlemeler de açıkça ifade edilmektedir. Bu durum günümüzdeki kölelik sisteminin yasaklanmasını netleştirmiş ve uluslararası hukukta kölelik konusu artık emredici hukuk normu durumuna gelmiş olup; “*köle olarak tutulmama hakkı*” ulusal hukukumuzda hem uluslararası hukukta korunan bir hak olarak yer almıştır (Karaaslan, 2022: 78).

1948 Tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, emsal teşkil etme özelliği beraberinde Birleşmiş Milletler ‘in temel kurucu belgesi olmaktadır. Günümüz uluslararası hukuk sisteminin ise temel taşı sayılmaktadır. II.

Dünya Savaşı ve akabinde yaşanan büyük insan hakları ihlallerine rağmen Birleşmiş Milletler Örgütü ‘nü (BM) kurulmasına kadar insan hakları konusunda pek az gelişme mevcuttur. Bunu takiben 1919 tarihli Milletler Cemiyeti Antlaşması ‘nda dahi insan hakları alanında önemli bir düzenleme bulunmamaktadır. Oysa I. ve II. Dünya Savaşları nedeniyle milyonlarca insan ölmüş ve milyonlarca insan soykırım ve işkenceye uğramış ve göç etmiştir. Bu durum “insan olma” konusunun önemini ortaya çıkarmış ve böylece 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi (Bildirgesi) ilan edilmiştir (Civelek, 1984:130).

1951 Tarihli Cenevre Sözleşmesi (Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme) / 1967 Tarihli Mültecilerin Statüsüne Dair Protokol (New York Protokolü)

Bilindiği üzere I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı dönemlerinde büyük mücadeleler, iç çatışma ve savaşlar, soykırımlar yaşanmış; dolayısıyla dünyanın her bölgesinden kitlesel göçler yaşanmıştır. Göç ve iltica sorunsalı ise devletleri kültürel, politik, siyasal veya ekonomik konularda zorlamış ve hak ve özgürlükler alanında da uluslararası alanda bağlayıcı nitelikte bir çözüm bulmaya teşvik etmiştir. Bu durum “1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme (Cenevre Sözleşmesi)’nin hazırlanmasını sağlamıştır. Cenevre Sözleşmesi, uluslararası hukuk bağlamında sığınmacılara ve mültecilere dair hazırlanan en temel hukuki düzenleme olmaktadır. Ancak yine de zamanla eksik yönlerinin tamamlanması ve gelişen dünya ve sorunlarına karşılık verebilmesi için 1967 New York Protokolü kabul edilmiştir. Bu sözleşmeler, göç ve iltica alanındaki ilk uluslararası koruma statüleri belirleyerek, taraf devletlerin görev tanımlarını detaylı olarak açıklamıştır (Aktel ve Kaygısız, 2018:582).

Günümüzde göç ve yabancılar hukuku konusundaki anlaşma ve sözleşmelerin temel taşı olan bu sözleşme, taraf olduğu Türkiye Cumhuriyeti için de bağlayıcı ve faydalı bir belge olmuştur. Türkiye’nin göç tarihinin kökenleri de düşünülürse coğrafi konumundan dolayı sürekli göç akınlarına maruz kaldığı görülmektedir. (Şahin,2022). Türkiye’nin New York Protokol’ünü onaylaması, *1 Temmuz 1968 tarihli ve 6/10266 sayılı Bakanlar Kurulu kararı* ile alınmıştır. Bu Protokol’ün 31 Temmuz 1968 tarihinden sonra Türkiye tarafından geçerli kılınmasına ortak karar verilmiştir. Türkiye, sözleşmeye konulan “coğrafi kısıtlama” tercihinin halen geçerliliğini koruyacağını açıkça beyan etmiştir. Bu nedenle Türkiye, 1967 New York Protokolü’nde mülteci statüsü şartlarında “coğrafi kısıtlama” şartını dile getirmiş ve “tarih sınırlaması” ile mülteci olma kriterlerini açık bir şekilde belirlemiştir.

1956 Tarihli Soykırım, Savaş ve İnsanlığa Karşı Suçlara İlişkin Sözleşmeler

İnsanlığa karşı suçlar kavramı, en başta II. Dünya Savaşı sonrasında ciddiye alınmaya başlanan uluslararası hukuk metinlerinde bulunmaya başlanan bir kavramı belirtmektedir. Dünya Savaşlarından beri, insanlık dışı muameleler hızla artmış; kitlesel göç ve beraberindeki insan hakları ihlalleri ile küresel toplumun ortak sorunu haline getirmiştir. Bu sorun ortak çözüm üretme durumunu sağlamış ve hukuk dışı eylemler ve ihlallerinden dolayı cezalandırıcı ve engelleyici hükümlerin oluşturulmasına dayanak olmuştur (Roberge, 1951).

İnsanlığa karşı suçlara ilişkin belli başlı kriterler haricinde bazı özellikleri de bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla; “savaş veya barış zamanında sivillere karşı girişilen sürgün, köleleştirme, imha, öldürme ve bunlara benzer insanlık dışı muameleleri” kapsamaktadır.

TÜRKİYE (ULUSAL) MEVZUATLARINA GENEL BAKIŞ

1.ve 2. Dünya Savaşı Göçleri, 1988-1991 tarihli İran-İrak Savaşı, 1990-1991 tarihli Körfez Savaşı, 2011 itibariyle Suriye’de yaşanan iç savaş ve Ukrayna Savaşı Türkiye’yi çok önemli bir göç sürecine dahil etmiştir. Türkiye, tarihin tecrübelerinden yola çıkarak ani kitlesel göç hareketlere hazır olmak için 1934 yılında (2510 sayılı kanun) İskân Kanunu’nu çıkartmış; göçle ilgili temel ilkeleri belirlemek amacıyla Türk olmayan azınlıklara yönelik toplu ve zorunlu yeniden yerleştirme yoluyla yeni bir asimilasyon politikası yürürlüğe sokmuştur (Şakacı, 2020).

Maddesinde “Muhacir” ve “mültecinin tanımları yapılmış ve kabul edilme şartları hazır duruma getirilmiştir. Bu kavramlar içerisindeki karışıklıklar ve anlaşmazlıklar da ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca 4. madde dışındaki mülteciler de Türkiye’de kalmak isteyerek resmi yazı ile ülkelerinin resmi makamlarına bildirirler ise “muhacir” kabulü gibi işlem uygulanır. Ek olarak diğer mülteciler için de Vatandaşlık Kanunu hükümleri uygulanır (2510 Sayılı İskân Kanunu). İlgili madde 2006 yılında kabul edilen 5543 sayılı İskân Kanunu’nda “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olmayan yabancılar ile Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı bulunup da sınır dışı edilenler ve güvenlik bakımından Türkiye’ye gelmeleri uygun görülmeyenler göçmen olarak kabul edilmezler.” şeklinde değiştirilmiştir (5543 Sayılı İskân Kanunu) (İnan, 2016:22).

Türkiye tarihinin ilk ve en önemli göç kanunu olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çıkarılmıştır. 4 Nisan 2013’te kabul edilen, 11 Nisan 2013’te Resmî Gazete ‘de yayımlanarak yürürlüğe giren

6458 sayılı 5 kanundur. Bu kanun ile 15 Temmuz 1950 tarihli ve 5683 sayılı "Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun" ile 15 Temmuz 1950 tarihli ve 56827 sayılı Pasaport Kanunu'nun bazı maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır. (GİB, 2022). Türkiye'nin göç mevzuatı ile ilgili tarihçe ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- ✓ 14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunu
- ✓ 1950 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun
- ✓ 1994 Yönetmeliği "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- ✓ 2006 yılında 2510 sayılı İskân Kanununun yerine 5543 sayılı aynı kanun
- ✓ 11 Nisan 2013'te yayınlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

Türkiye; başta 1994 tarihli Yönetmeliği ve ilgili diğer tüm düzenlemelerin, mülteci hukuku hususunda yeterli bir sistemin oluşturamadığı görülmektedir. Bu durum son yıllarda yaşanan Avrupa dışı kitlesel göçlerle ve AIHM'in mülteci hukuku hususunda Türkiye aleyhinde verdiği kararlarda da görülmektedir. Bu eksikliğin giderilmesi ve sorunun çözülmesi için 2009 yılında İçişleri Bakanlığı bünyesinde başlayan İltica ve Göç Bürosu vasıtasıyla mevcut Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı Taslağı'nın hazırlanmasını sağlamıştır. (Beter, 2006).

Uluslararası alanda her devletin kendi mevzuatı ve hukuk istemi olsa da düzeni, insan hakları, evrensel olarak tüm insanları aynı kümeye dahil eden hakları ifade etmektedir. Bu doğrultuda insan hakları şu özelliklere sahip olmaktadır:

- ✓ İnsanın insan olmasından kaynaklanan haklardır.
- ✓ Evrensel olarak mekân sınırı olmaksızın tüm insanlık için geçerli haklardır.
- ✓ Doğuştan kazanılan ilgili tüm hakları sağlamaya ve korumaya yöneliktir.
- ✓ Yetkili otorite, ilgili mevzuatı yasalar yoluyla uygulanmasını sağlar.
- ✓ Haklar, şahsi ve keyfi olarak kısıtlanılamaz.
- ✓ Dokunulmaz, vazgeçilmez ve devredilmez olan tüm hakları kapsamaktadır (Clapham, 2007).

Dünya üzerinde tüm insan hakları toplumsal bir düzlemde yer alarak, toplumsal boyutlar taşımaktadır. İnsan haklarını tanıyan ve koruduğunu beyan eden toplumlarda insan hakları ihlallerinin de reddedilmesini kabul eder. Zira, insan haklarının sistematik olarak ihlâl edilmesinin insanın insan olduğu için zaruri olan asgarî şartlara kavuşmasının engellenmesi anlamına gelmektedir. Son yüzyıldır, insan haklarına saygı duyan medeni uygarlıkların ortak noktası, uygarlığın en doğru ölçütü olarak kabul edilmiştir (Eckart, 2012).

Tarih boyunca insan hakları, özellikle savaş, çatışma gibi olağanüstü durumlarda insanların taleplerinin arttığı dönemlerde önem kazanmıştır. Bu dönemlerden ilki ortaçağ döneminde olup; burjuvazi, aristokrasi ve ruhban sınıfıyla eşit ve özgürce yaşamak isteyen kişilerin seslerinin de yükseldiği dönemdir. Bu doğrultuda mücadelelerin kurumsal temeller üzerindeki en önemlisi gelişmesi doğal hukuk ve doğal haklar görüşü olmuştur. Günümüzün uluslararası insan hakları belgelerini bu temel oluşturmuş; fikri olarak ise ilk defa İngiltere'de ortaya çıkmıştır (Shelley, 2014).

Bu süreci takiben 215 yılında "Magna Charta Libertatum" imzalanmış ve ilk kez İngiltere kralı yetkilerinden bazılarını devretmiştir. Bu devrim 18. yüzyılda diğer ülkelere de yayılarak çeşitli devrim hareketlerine öncü olmuştur. Bunlardan en önemlisi 1789 Fransız İhtilali olup; İnsan Hakları Beyannamesinin yayınlanmasını sağlamıştır. 1948 yılında ise Birleşmiş Milletler Teşkilatı tarafından İnsan Hakları Beyannamesi'nin düzenlenerek 10 Aralık 1948 tarihinde yürürlüğe koymuştur (TBMM, 2015).

TARTIŞMA

Göç olgusu, küresel alanda uzun yıllardır pek çok sosyal, ekonomik, kültürel, sağlık ve psikolojik sonuçlara sebep olan insan hareketliliğini temsil eder. Son yüzyılda meydana gelen göç hareketlerindeki dönüşüm ve gelişimlerin yoğun olarak etkilediği hukuk ve insan hakları boyutu da birçok ulusal ve küresel paradigmadan etkilenmektedir. Bu bağlamda hukuk ve insan hakları ilişkisinin incelenmesi için uluslararası hukuk başlığında göç yönetimi analizinin yapılması gerekmektedir.

Günümüz 2023 Mayıs ayı sonu verilerine bakarsak Türkiye’de 3.373.967 Geçici Koruma altındaki Suriyeli; 1.303.370 ikamet izni hamili yabancı ve 33.246 uluslararası koruma başvuru sahibi olmak üzere 4.710.583 milyon yabancıya ev sahipliği yapıldığı bildirilmiştir. Bu sayı, Türkiye’nin Dünya’nın en fazla yabancıya sahip ülkesi olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla Türk iç hukukunun da temel dayanağı olan Uluslararası Göç Hukuku büyük önem arz etmektedir. Bu durum Türkiye ‘nin göç mevzuatının uluslararası göç hareketliliği durumlarına hazır olması ve kontrollü bir göç yönetimi sağlaması için fikri esas dayanakları oluşturmuş olsa da; uzun vadeli göç yönetimi stratejisi için daha geniş bir perspektifte mevcut sorunların analiz edilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, bu tez çalışması Uluslararası Göç Hukuku ve Türkiye Göç Mevzuatının temel bilgileri ışığında ele alarak uluslararası alandaki göç hareketliliğini ve terminolojik gelişimini inceleyerek ve göç ile insan hakları arasındaki ilişki analiz edilmesini ve oluşabilecek türlü değişimlerin her yönden araştırılması problemini ortaya çıkarmıştır.

Jacob (2007)’e göre insan hakları dili, temelde normatif bir dil olmakla birlikte; insan hakları konusu siyaset, hukuk ve etik alanların ortak bir konusu olmaktadır. Batı felsefesi ve politik geleneği ise insan haklarını, doğuştan gelen doğal haklardan geçiş olarak kavramsallaştırmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) İkinci Dünya Savaşından sonra oluşturulan İnsan Hakları Evrensel Beyanname (İHEB) modern insan hakları ve ilkelerinin meşrulaştırılmasının temel referans noktası olmaktadır. Zira insan onuru, toplum üyeleri arasında eşitlik ve bireyin özerkliğini tanımlamada en doğal hakkı olduğunu dile getirmektedir. Bu konuda Douzinas (2007) ise; yalnızca kişi hak ve özgürlüklerinin korunması için değil; aynı zamanda iktidarın dayatmalarına direnmek ve halkın hoşgörüsüzlüğüne muhalefet etmek için insan hakları görüşünün benimsendiğini ve hak arayış hareketlerinin başladığını ifade etmektedir.

Eisler (1987) bu hareketinin esas amacının “bir sosyal sistem oluşturarak herkesin insan haklarına saygı duyulmasını” talep etme misyonu taşıdığını belirtir. Ve bunun için kişilerin insan söylemini Pedriana (2006) ifadesi ile hak ve özgürlüklerin veya faydaların genişletilmesi veya sosyal ve ekonomik davranışların iyileştirilmesi için toplumsal hareketlerin doğal ve istikrarlı olarak uluslararası hukuktan yararlandığını açıklamaktadır. Baxi (2001) insanın hakları hareketini "örgütlenen bir girişim hareketi olarak" tanımlamaktadır. Buna karşın Douzinas (2007) ise insan ve paradoksal doğasına vurgu yaparak insan hakları aktivistleri ile insanın retorik alanı arasındaki ilişki olduğunu belirtir. Bunun nedeni olarak mazlum ve eziyet gören bir kişinin insan haklarının dilini iki şekilde kullanabilir. Bunlardan ilki protesto etmek, direnmek (savaşmak) ve ikinci olarak yasal yollar kullanarak (dava açarak) hukuki haklarını kullanabilmektedirler.

Castles ve Miller’a (2008) ise tarih beri süregelen uluslaşan göç hareketleri, insan haklarının son dönemlerde büyük ölçüde etkilere neden olduğunu ve bu göç hareketlerinin itici esas nedenleri olarak yetersiz düşük gelir, asgari yaşam standartları, siyasi baskılar bulunduğunu, çekici faktörlerinin ise daha iyi gelir düzeyi, işgücü talebinin olması ve politik siyasi özgürlük olarak yaşandığını ifade etmiştir. Kesternich vd. (2012) çalışmasına göre; İkinci Dünya Savaşı, 20. yüzyılın en büyük dönüştürücü olaylarından biri olarak tarihe geçmiştir. Kişiler mülklerini hak almadan terk etmek veya vazgeçmek ve yeni topraklara taşınmak zorunda kalmıştır. Bu doğrultuda birçok ülkede siyasi ve ekonomik sistemler kalıcı olarak değişmeye başlamıştır. Bu doğrultuda Greer (2000)’nin ifadesi ile yaşanan uluslararası göçler uluslararası göç hukukundaki düzenlemelere geçişi sağlamıştır. Bu dönem ayrıca Avrupa ülkelerinin nüfus popülasyonunu da ciddi oranda etkilemiş olup; genç nüfusta ciddi kayıplar yaşandığından ülke ekonomisinin toparlanması ve siyasi istikrarın sağlanması için iş gücü ihtiyacını göçmenlerden karşılamaya karar vermiştir. Özellikle Almanya ve Fransa başta olmak üzere Batı Avrupa ülkeleri ucuz iş gücü için Türkiye ile beraber Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkeleri ile birlikte ikili antlaşmalar düzenleyerek pek çok sayıda işçiyi de ülkelerine kabul etmiştir.

Öner (2012)’ye göre ise bu durum, savaş sonrası durumunu düzeltmek isteyen Avrupa’nın kalkınma odaklı planlar yaparak ortak göç sistemi kurulmasına fayda olsa da, işçi göçlerini hızlandırmasının ortaya çıkardığı bir olumsuzluk olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu olumsuzluğun kayıt dışı işsizlik, düzensiz göç ve kaçakçılık konular üzerinde çekici faktör haline geldiğini belirtmiştir. Bu anlamda Öcal ve Atasever (2021)’in ifadesine göre; devletlerin ulusal göç yönetimleri ile göç konusundaki hukuki duruşları, ulusal ve uluslararası boyutta göç ve sığınmacı konusunda tanım üretmekte, söylem ve algı yönetimini hazırlamakta ve terminolojik karmaşaya neden olmaktadır. Zira her devletin kendi ulusal hukuku ve duruşu olması uluslararası hukuka uyma zorunluluğu olmamasının etkisi büyüktür. Bu anlamda konulara göre de değişkenlik gösteren devletlerin ulusal göç yönetimi ve politikaları başta insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı gibi büyük insan hakları ihlallerinde baş göstermektedir. Dolayısıyla illegal para aklama ve para trafiği, suç örgütleri ile iş birliği ve terör faaliyetleri, fuhuş, uyuşturucu ve organ ticareti gibi kriminal organize ve uluslararası suç faaliyetlerinin etkin olduğu en büyük suç kümesi olmaktadır. Bununla birlikte göçmenlerin yaşam hakkı gereği sığınma hakkı ve geri göndermeme ilkesinin devletlerin göç politikası da oldukça fazladır.

Bu konuda Kayaalp (2018)' göre başta Yunanistan devleti olmak üzere deniz yoluyla sığınma yapmak isteyen sığınmacılara geri itme eylemini uygulamakta, şiddet uygulayarak caydırmaya ve sığınma yükümlülüğünden uzak durmaya çalışmaktadır. Bu durum uluslararası göç hukukunun temel ilkelerinin de ihlal edilmesi anlamına gelmektedir. Ege Denizi'ndeki bu geri itme ve toplu sınır dışı eylemler halen sığınmacıların karşılaştığı en yaygın insan hakları ihlalleri arasındadır. Görüldüğü üzere, göç konusundaki insan hakları ihlalleri suçu yalnızca suç örgütlerinin yasadışı faaliyetleri kapsamamakta; aynı zamanda devletlerinde insan hakkı ihlali gibi suçlara karışmasını içermektedir. Bu durum küresel ölçekte ortak bir sığınma mevzuatının olmaması, ortak katılım ve yaptırımlarının uygulanmaması, teröre destek ve finansman yapan ikincil kuruluşların devletlerle işbirliği yapması, ulusal mevzuatının arkasına sığınan devletlerin varlığı, sınır güvenliğinin hassas olduğu yerlerde insan hakları ihlallerinin kritik olması, uluslararası hukuka aykırı duruş ve kararların uygulanması ve göç yönetiminin sürdürülebilir ortak bir çözüm ve hukuki anlayışta bulundurulmaması olarak gösterilebilir.

Son olarak Taşkın ve Özkoçak (2019)'nın "Türkiye Göç Stratejisinin Olası Göç Karşısında Ulusal Güvenlik Yeterliliğinin Analizi" adlı çalışmasında ifade ettiği üzere Türkiye'nin istihbarat birimlerinin ülke içi ve dışı dışı çeşitli etkinliğinin artırılması, sınır ve sınır ötesi güvenliğin sağlanması için MİT'e destek olacak ilgili emniyet güçleri, istihbarat birimleri ile Türk silahlı kuvvetlerinin kapasite ve etkinliğinin artırılması yönünde çalışmaların devamlılığının getirilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca açık kapı politikası gereğince uygulanan sınır geçiş kontrollerinde yanlış ve hatalı kimlik beyanları ile ülkeye giriş çıkış yapan kişi ve grupların, suç örgütlerinin tüm faaliyetlerinin önlenmesi için oldukça önemli olduğu belirtilmiştir. Mevcudiyette olan Kolluk Kuvvetleri'nin Adli Bilim uzmanlarının geliştirmiş olduğu yüz ve parmak tanıma yöntemleri ile kimliklendirme veri tabanı metodları bu önerilerin etkinliği için oldukça faydalı olacağı görüşü dile getirilmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tarih boyunca göç kavramı çok değişkenli ve çok kaotik bir yapıya sahip kavram olmuştur. Göç nedenleri de aynı doğrultuda değişken ve farklı olsa da hazırlıksız bir göç yönetimi ile devletlere negatif etkilere yol açmaktadır. Bu etkiler siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel olarak küresel ölçekte çeşitli sonuçlar doğurmakta ve özellikle düzensiz kitlesel göçlerle bu sonuçların daha problemlili hale gelebilmesine neden olmaktadır. Son yıllarda meydana gelen Arap Baharı süreci ve akabinde başlayan protestoların Orta Doğu ülkelerinde iç savaşlara dönüşmesi özellikle Suriye'de büyük sonuçlara yol açmıştır. Suriye'de rejim ve rejim karşıtları arasında süren çatışma, milyonlarca kişinin ani ve topluca farklı yerlere göç etmesine neden olmuştur. Türkiye'de Suriye ile sınır komşusu olması ve Avrupa'ya açılan bir köprü halinde olması nedeniyle büyük göç akınlara maruz kalmıştır. Bu durum, Türkiye'nin insan hakları prensibine uygun yeni ve dinamik bir göç politikası oluşturmasına olanak tanımış ve tarihte ilk kez 2013 yılında yabancıların hukuki durumlarına ilişkin 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Kanun ile ülkeye giriş, çıkış yapan, sığınma arayan, kalış, çalışma, eğitim, sağlık gibi insani haklardan yararlanmak isteyen yabancılar için temel bir dayanak haline gelmiştir. Türkiye'nin uluslararası alandaki politikalarının da değişmesine neden olmuştur. Günümüzde Türkiye, insan hakları evrensel beyannameyi kapsamında ve 1951 Cenevre Sözleşmesine dayanarak YUKK ile göç hukukunu ve politikasını yönetmektedir. Göçü yönetirken ise T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, T.C. Dışişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, AFAD, KIZILAY ve diğer kurum ve kuruluşlar ile uluslararası kuruluşlar olan Birleşmiş Milletler ve bünyesindeki örgütler, Dünya Bankası, SGDD ASAM başta olmak üzere çeşitli teşkilatlarla da işbirliği içinde çalışmalarını gerçekleştirmektedir. Bu çalışmalar, ikamet, izin, sağlık, eğitim, güvenlik, istihdam, uyum ve geri dönüş mekanizmaları olmakla birlikte "Gönüllü, onurlu, güvenli geri dönüş" ilkesi ile güvenli bölgelere geri dönüş sağlanması için faaliyetlerini yürütmektedir. Çalışmamızda Türkiye'nin bu ani ve yoğun göç akınları karşısında hızlı ve doğru kararlar alarak göçü yönetebildiği ve Dünya'ya göç yönetimi konusunda örnek bir ülke olduğu sonuca varılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aktel, M., Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye'de Göç Yönetimi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.23, S.2, 579-604.
- Beter, Ö. (2006). Sınırlar Ötesi Umutlar, SABEV Yayınları, Ankara.
- Civelek, J. (1984). 1789 Fransız Bildirisi ve 1948 Evrensel İnsan Hakları Bildirisi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Clapham, A. (2007). Human Rights: A Very Short Introduction. Oxford Press, UK. Cohen, R. (1995). The Cambridge Survey of World Migration. New York: Cambridge University Press, 591.

- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17.
- Develi, E.S. (2017). 21. Yüzyılda Göç Olgusu: Uluslararası Göç Teorilerinin Ekonomi Politigi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.22, Göç Özel Sayısı, s.1343-1353.
- Eckart, C. (2012). Promises of States under International Law, 1. B, Oxford, Hart Publishing.
- Erkiner, H.H. (2012). Grotius Öncesinde İlk Modern Uluslararası Hukuk Düşüncesinin Oluştugu Tarihsel Koşullar ve Erken Klâsik Dönemdeki Öğreti. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 18(1), 51-146.
- Evgin, S. (2010). Aydınlanma Döneminde Doğal Hukuk Düşüncesinin Gelişimi. T.C Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Hobsbawm, E. J. (2012). Devrim Çağı. Çev.: Bahadır Sina Şener, Dost Yayınevi, Ankara.
- IOM (2004). Göç Terimleri Sözlüğü. Ed. Richard Perruchoud ile Jillyanne Redpath – Cross. IOM Press.
- İnan, C.E. (2016). Türkiye’de Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme. Göç Araştırmaları Dergisi, 2(3), 10-33.
- Jarus, O. (2022). The Renaissance: The 'Rebirth' of science & culture. <https://www.livescience.com/55230-renaissance.html>
- Karaaslan, M. (2022). Kölelik Yasağının Tarihsel Gelişimi. Yaşar Hukuk Dergisi, C.4 S.1
- Koç, Ö. (2019). Türkiye’de Hukuk Devletinin Gelişimi ve 1982 Anayasası. TC. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Paech, N. (2004). Probleme des Völkerrechts zu Beginn des 21. Jahrhunderts, in: Leibniz-Sozietät (Hrsg.): Sitzungsberichte der Leibniz-Sozietät, Band 63.
- Roberge, A.G.M. (1951). Alsan, Mesut Zeki, "Bir Milletlerarası Ceza Divanı Kurulmasıyla İlgili Fikirler ve Teşebbüsler", AÜHF Dergisi, 3(4).
- Rooij, E., Goodwin, M., Pickup, M. (2015). Threat, prejudice and the impact of the riots in England. Social Science Research, 51, Pages 369-383.
- Shelley, L. (2014). Human Smuggling and Trafficking into Europe: A Comparative Perspective. Washington DC: Migration Policy Institute.
- Shelley, L. (2014). Human Smuggling and Trafficking into Europe: A Comparative Perspective. Washington DC: Migration Policy Institute.
- Şahin, N.M. (2022). 1951 Cenevre Sözleşmesi ve Türk Hukukundaki Geçici Koruma Statüsünün Karşılaştırması Üzerine Yapay Zekâ Çalışması. T.C. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- Şakacı, B.K. (2020). Türkiye’nin Göç ve İskân Politikaları: 1934 Tarihli 2510 Sayılı İskân Kanunu İncelemesi. Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi, 1(3), 36-57.
- Taşkın, D. (2018). Sığınmacılar ve Geçici Koruma Altındaki Engelli Suriyeliler ile Engelli Iraklılar: Türkiye’de Sağlık ve Rehabilitasyon Hizmetlerine Erişimlerdeki Sorunları ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Sağlık Yönetimi Bilim Dalı, Ankara.
- Taşkın, D., Özkoçak, V. (2019). Türkiye Göç Stratejisinin Olası Göç Karşısında Ulusal Güvenlik Yeterliliğinin Analizi. Turkish Studies CUDES 2019, 14 (5), p. 223-239.
- TBMM (2015). Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Parlamenter Sistem (Almanya, Güney Afrika, Hindistan, İngiltere, İtalya ve Japonya Örnekleri). TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları. Yayın No: 8
- Temporary Protection Directive. (2001). EU Press. <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=celex%3A32001L0055>

ONLINE KAYNAKLAR

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/handbook-law-asylum-migration-borders-1_tr.pdf

<https://handbook.uts.edu.au/subjects/78300.html>

https://inhak.adalet.gov.tr/resimler/dokuman/2312020094614bm_19.pdf

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf

<https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5543.pdf>

<https://www.mfa.gov.tr/data/terminoloji/uluslararası-iliskiler-terminolojisi-turkce-ingilizce-frans%ç4%b1zca.pdf>

https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/05/unhcr_brochure_tr.pdf

<https://www.unhcr.org/media/28185>

<https://www.unhcr.org/model-un-refugee-challenge.html>

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/kanunlar_kararlar/kanunbmmc047/kanunbmmc047/kanunbmmc04700361.pdf

https://www5.tbmm.gov.tr/yayinlar/2021/tc_anayasasi_ve_tbmm_ıç_tuzugu.pdf